

مروری بر بعضی رویدادهای انقلابی زنان؛ رویدادهایی که زنان نقشی کلیدی در به نتیجه رسیدن آن داشتند

مشت‌های گره کرده زنان

از دیدگاه بسیاری از اندیشمندان دنیا، انقلاب ایران، انقلابی متفاوت از دیگر جنبش‌های جهان بود؛ انقلابی که ویژگی‌های متفاوتی با خود به همراه داشت که یکی از بی‌نظیرترین آنها، همراهی همه‌جانبه زنان در پیشبرد و به ثمر رسیدن آن بوده است. واقعیتی که کسی نمی‌تواند آن را کتمان کند و چشم‌هایش را بر زنانی که با بچه‌ها و نوزادهای در آغوش‌شان به میدان آمده بودند ببندد؛ آنقدر که به گواه تاریخ، تعداد زیادی از شهدای انقلاب، دختران و زنان بوده‌اند. حالا و در آستانه سالگرد پیروزی انقلاب اسلامی ایران، برخی از فعالیت‌های شجاعانه زنان در به ثمر رسیدن چنین انقلابی را مرور کرده‌ایم.

غیرمستقیم اما موثر

چه کسی می‌تواند منکر این شود که مردان از زنان الهام می‌گیرند؟ آنقدر که اگر زنان با جریانی موافق نباشند، از تاثیر مردان هم کاسته می‌شود؟ زنان در جریان انقلاب آتش زیر خاکستر بودند؛ اما کم‌کم شعله کشیدند و گرمایشان در مبارزات بسیاری دیده شد. آنقدر که در سال ۵۷ تعداد و فعالیت زنان قابل شمارش نبود. در روزها، ماه‌ها و سال‌های ابتدایی شروع انقلاب، مادر شهید و همسر شهید بودند؛ نقش و تاثیرشان به صبر و تحمل‌شان بود، به راهی کردن جوان‌هایشان برای اهدافی که فکر می‌کردند درست است. کما این‌که بودند زنانی که دلشان با شکل‌گیری انقلاب بود اما دل فرستادن جوان‌هایشان به میدان را نداشتند. اما همین شرکت غیرمستقیم زنان یعنی تاثیری که روی شوهران، فرزندان، پدران و برادران‌شان داشتند از تاثیر مستقیم‌شان کمتر نبود و راه را برای شکل‌گیری جریان انقلاب هموار کرد.

مخالفت با کشف حجاب

در زمان پهلوی، شعار آزادی زنان و برابری آنها با مردان داده شد اما به چه قیمتی؟ به قیمت کنار گذاشتن ارزش‌های اسلامی؛ موضوعی که هم در دوره رضاخان، زنان بسیاری با آن مخالفت کردند و از اعتقادات‌شان کوتاه نیامدند و هم در سال‌های بعد و در سالروز کشف حجاب، بهانه‌ای برای مخالفت‌های دیگر آنها شده بود. یکی از این اعتراضات، تظاهرات زنان مشهدی در آستانه اوج‌گیری شروع انقلاب بود. ۱۷ دی ماه ۵۶ زنان مشهد، در اعتراض به سالروز کشف حجاب تظاهرات کردند؛ آن هم درست وقتی مراسم جشنی با حضور گروهی از زنان وابسته به رژیم پهلوی، در حال برگزاری بود. در این تظاهرات، بیشتر از ۱۲۰ نفر از خانم‌های مشهدی در اعتراض به مراسمی برای سالگرد کشف حجاب، در خیابان‌های مختلفی مثل خسروی نو، شاهرضا و نادری تظاهرات کردند. اتفاقی که باعث شد ماموران رژیم پهلوی آنها را پراکنده و عده‌ای از زنان معتقد را دستگیر کند. تاریخ نشان می‌دهد این راهپیمایی خودجوش زنان مشهد، زمینه‌ساز حرکت‌ها و راهپیمایی‌های بعدی آنان شد؛ آنقدر که آنها توانستند الهام‌بخش دیگر زنان در سراسر کشور باشند و راه برای فعالیت‌های بیشتر زنان در جریان انقلاب باز شد.

مبارزات فرهنگی

یکی از مهم‌ترین فعالیت‌های زنان در شکل‌گیری و به نتیجه رسیدن انقلاب اسلامی ایران، فعالیت‌های فرهنگی بوده است؛ فعالیت‌هایی که در دوره تبعید امام خمینی (ره) شکلی جدی‌تر به خودش گرفت. مثلاً بانوان در عرصه‌های مختلف مثل تأسیس حوزه‌های علمیه مختص بانوان، تأسیس مدارس نوین برای دختران، برپایی جلسات وعظ و سخنرانی برای بانوان و... فعال بودند. این قبیل اقدامات آنقدر گسترده شد که در شهرهای مختلف و متعددی، به جلسات مذهبی و فرهنگی برای آگاهی دادن به زنان در شهرهای مختلف رسید؛ آنقدر که در نتیجه این مبارزات سیاسی، تعدادی از زنان توسط ساواک دستگیر و در کمیته مشترک ضد خرابکاری شکنجه و بازجویی شدند. مرحوم مرضیه حدیدچی هم یکی از این زنان بود. در این دوره، چند حوزه علمیه هم در قم و مشهد و اصفهان مختص تحصیلات بانوان شروع به فعالیت کرد که در همین دوره بانوان شاخصی مثل مجتهد امین، با تأسیس حوزه‌ای به نام مکتب فاطمه (س) در سال ۱۳۴۴، زمینه‌ساز تحصیل حدود ۶۰ تا ۱۰۰۰ طلبه زن و آگاهی یافتن آنان از اوضاع جامعه شدند.

قیام ۱۵ خرداد

یکی از تظاهراتی که زنان نقشی مهم در آن داشتند، در روز ۱۵ خرداد سال ۱۳۴۲ است؛ در واقع همزمان با قیام ۱۵ خرداد و از صبح آن روز، تعداد زیادی از زنان قمی هم تظاهراتی در مسجد اعظم و به حمایت از امام (ره) راه انداختند. در این اجتماع، زنان در صحن مسجد جمع شدند و با شعارهایی در حمایت از امام خمینی (ره)، توجه همه مردم را به خودشان جلب کردند؛ آنقدر که رفته رفته بر تعداد زنان معترض اضافه شد. در یکی از گزارش‌های ساواک از قیام ۱۵ خرداد آمده است: «مخالفین، با جدیت، تمام بانوان حاضر را تحریک می‌کنند که در خیابان‌ها و با اطفال کوچک، دست به تظاهرات بزنند. در جنوب شهر و محله‌هایی که اکثر بی‌بضاعت یا زیاد به دینداری مقید هستند، تبلیغات می‌شود که در صورت اقتضا، با قرآن و تمثال ائمه در خیابان‌ها تظاهرات خواهند کرد.» آنقدر که این برگ از تاریخ هم با سند و مدرک، به نام شجاعت‌طلبی زنان زده شده است.

حمایت بیرون از مرزها

یکی از شاخص‌ترین زنان فعال در پیشرفت انقلاب، مرضیه حدیدچی معروف به طاهره دباغ است. او از زندانیان سیاسی و فعالان مبارزه مسلحانه ضد رژیم پهلوی بود که تقریباً از سال ۴۹ وارد فعالیت‌های مبارزاتی شد و پس از دو بار بازداشت توسط ساواک و تحمل شکنجه‌های شدید، از کشور خارج شد و فعالیت‌هایش را در خارج از مرزهای ایران در جهت به نتیجه رسیدن انقلاب در ایران ادامه داد. مثلاً در عربستان، اعلامیه‌های امام خمینی (ره) را میان زائران پخش می‌کرد، مبارزات چریکی را در سوریه و لبنان آموزش می‌داد و در فرانسه و انگلیس، در اعتصاب غذا برای آزادی زندانیان سیاسی ایرانی شرکت می‌کرد. او در زمان اقامت حضرت امام (ره) در پاریس هم به ایشان پیوست. خانم دباغ، یکی از اعضای هیات اعزامی به شوروی در دی ماه ۶۷ هم بود؛ هیاتی که به سرپرستی آیت‌الله جواد آملی برای رساندن پیام امام خمینی (ره) به گورباچف، راهی مسکو شدند تا با ابلاغ این پیام جهان کمونیسم را به پذیرش اسلام دعوت کنند. تلاش‌ها و فعالیت‌های طاهره دباغ در جریانات انقلابی، نادیده‌گرفتنی نیست.

تظاهرات ۱۷ شهریور

در روز ۱۷ شهریور، زنان هم همگام با مردان، برای شرکت در تظاهرات از همان ساعات اولیه به میدان ژاله آمده بودند. در مسیر حرکت مردم، زنان خانه‌دار به مردمی که به سمت میدان ژاله در حرکت بودند نان، هندوانه و آب و انواع میوه می‌دادند و به روی آنها گلاب می‌پاشیدند و از آن مهم‌تر، در بین تظاهرکنندگان، زن‌هایی بودند که بچه به بغل، به طرف میدان ژاله حرکت می‌کردند. در جریان تظاهرات ۱۷ شهریور، نظامیان مردم را به رگبار بستند؛ اما حضور پرتعداد زنان و شجاعت و رشادت‌های در این واقعه از خودشان نشان دادند، این واقعه را به یکی از صحنه‌های با شکوه حضور زنان در جریان انقلاب اسلامی تبدیل کرد. در این روز، دانش‌آموزان دختر و زنان بسیاری به شهادت رسیدند؛ آنقدر که با توجه به نقل‌قول‌ها و فیلم‌ها، در فاجعه ۱۷ شهریور، زنان بیشتر از مردان شهید شدند.